

Proměna vkusu

PŘESKUPOVÁNÍ SPOLEČENSKÉ HIERARCHIE A PROMĚNY VKUSU:

„Kdykoliv se v jistém kolektivu projeví tendence k přeskupování společenské hierarchie, odráží se tato tendence nějak i v hierarchii vkusů.“¹

ESTETICKÝ VKUS:

„Estetický vkus vystupuje ve své podstatě jako mnohotvárný regulátor estetické činnosti a estetického osvojování světa člověkem. Uskutečňuje se v něm estetický vztah společnosti i jedince k přírodním a společenským jevům, k produktům estetické činnosti, a to ať v kladném nebo záporném hodnocení.“²

HRANICE UMĚNÍ A KÝČE V KULTUŘE

Proměna vkusu, pojem vybraný pro základ této seminární práce, se v běžném životě projevuje dosti obsáhle. Ovšem jedna věc zajisté s něčím jako je vkus souvisí, a to kýč, který se v laickém prostředí většinou představuje jako nedostatek vkusu či jako dílo neumělecké. Dokonce i někteří autoři, jako např. Gillo Dorfles tvrdí, že: „... v žádném dřívějším období nenajdeme nic, co bychom mohli označit za ‚špatný vkus‘ – nebo-li kýč.“³ Ovšem jak tomu je ve skutečnosti?

1. Co je vlastně kýč?

Počátek kýče je velmi těžko datovatelný. Často se uvádí, že jeho rozvoj nebo samotný vznik s sebou přinesla průmyslová revoluce. Podle jiných teorií je odnoží romantismu, který byl vždy spojen s jistým patosem a dramaturgií. Ať tak, či tak, v současnosti je kýč v podstatě všude kolem nás. Všeobecně rozšířeným se stal kýč zejména s boomem masové kultury a od té doby je jeho působení stále na vzestupu.

Přesná definice kýče je asi nemožná, je ale založena na vnímání estetická či spíše neestetická stránka díla. Mohlo by se říct, že dnes je kýč jakési zobecnění v oblasti estetiky, což ale není cestou k úspěchu. V textu níže si alespoň představíme znaky kýče, jež jej utváří. V díle Václava Zykunda *Umenie a gýč* je uvedeno 81 znaků kýče. To pravda není malé množství, a tak si dovoluji parafrázovat pouze několik z nich:

---

¹ GRYGAR, Mojmír. Terminologický slovník českého strukturalismu. Brno: Host. 1999, s. 128

² SKATĚRČIKOV, V. K. O estetickém vkusu. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost v Praze. 1976, s. 27

³ DORFLES in KULKA, Tomáš. *Umění a kýč*. Praha: Torst. 2000, s. 29

Kýč je společenský jev, který řadíme do sféry kulturních projevů, ale je antikulturní, a tak není možné ztotožňovat ho s uměním, protože k němu má negativní stanovisko.

Umění nemá přímý vztah ke vkusu, kýč bezprostředně souvisí s nevkusem.

Ten, kdo nechápe umění, tomu nebude kýč kýčem, ale ‚uměním‘.

Kýč parazituje na všech uměleckých druzích.

Kýč stabilizuje dosáhnuté, nevyvolává potřebu změny.

[ZIKMUND: 1966]

Některá z těchto tvrzení mohou znít až útočně. Vystává mi tedy na mysl otázka, proč je kýč tak rozšířený, když by v podstatě měl být díky, svým vlastnostem (estetické defektnosti) odsouzen k záhubě?

2. Přitažlivost kýče

Všechna témata, která kýč zpředměťuje, mají společnou vlastnost, a to „... *silný emocionální náboj*.”⁴ Jsou to nám všem klasicky známá vyobrazení jako např.: koťátka hrající si s klubkem vlny, rudý západ slunce na mořské hladině či plačící blondatý chlapec s nebesky modrýma očima. Tyto motivy v lidech vzbuzují city, a to především kladné, kdy se rozplývají nad tím roztomilým štěňátkem s růžovou mašlí. ‚Kouzlem‘ kýče je to, že nás dokáže chňapnout za srdce, svým specifickým způsobem, a nepustí se. Zde bychom mohli souhlasit s tvrzením V. Zykunda, že kýč parazituje. Je ale možné, že by neparazitoval jen na uměleckých dílech, ale i na člověku samotném?

*„Kýč vyvolává těsně po sobě dvě slzy dojetí. První slza říká: jak je to krásné, děti běžící po trávníku! Druhá slza říká: jak je to krásné být dojat s celým lidstvem nad dětmi běžícími po trávníku! Teprve ta druhá slza dělá z kýče kýč.”*⁵

Nelze ale zaměňovat špatné provedení s kýčem. I pokažený obraz se může líbit, může nést nějakou estetickou hodnotu. Kýč však musí být dobře zpracován a dobře předložen. Kýč je nutně realistický. Pokud vnímatel nerozezná, na co se vlastně dívá, odpadá kýči jeho primární funkce.

Přitažlivost kýče může být dána také jeho neustálým předkládáním společnosti. Zkusme se zamyslet a najít v paměti alespoň jedno místo, kde se s kýčem nesetkáváme. Nalezneme jej všude-v obchodě, na reklamních billboardech a také v televizi či rozhlase.

⁴ KULKA, Tomáš. *Umění a kýč*. Praha: Torst. 2000, s. 41

⁵ KUNDERA in KULKU, Tomáš. *Umění a kýč*. Praha: Torst. 2000, s. 44

Jako klasický příklad televizního kýče bych si dovolila uvést ne příliš inteligentní americké seriály, jako jsou *Tak jde čas* či *Dallas*. Opět se zde střetáváme s tématem rodiny, jejíž členové řeší různé nesváry, které jsou však v obou seriálech téměř totožné a nejčastěji začínají v ložnici.

3. Hranice umění a kýče v architektuře

Leon Battista Alberti⁶ prohlásil, že „... *krása musí mít určitý zákonitý soulad všech částí...*”⁷ Otázka zní, zda je tomu tak i u dnešních architektonických staveb. Např. dřívější monumentalita považována za zcela běžnou, je dnes spíše kýčem než skvostem, a to především, když zasahuje do historických vzorů. Prvků, jež v dnešní architektuře působí kýčovitě je mnoho a snad všechny se protnuly v Las Vegas, kde najdeme vše na, co jen pomyslíme. Zde je však tato architektura využita naštěstí jen pro čistý efekt než-li funkčnost. Dá se jen těžko smýšlet o tom, že tyto budovy snad mohly být míněny jako stavby umělecké.

V Evropě můžou být podobným zástupcem stavby Friedensreicha Hundertwassera, které jako všechny kýče oplývají barevností a prvky, jež v nás bezpochyby vyvolají rozličné emocionální reakce.

---

⁶ Italský architekt, 15. století

⁷ ALEBRTI in THULLEROVÁ, Gabriele. *Jak poznáme umění a kýč?* Praha: Knižní klub. 2007, s. 96

Použitá literatura:

KULKA, Tomáš. *Umění a kýč*. Brno: Torst. 2000, 292 s. ISBN: 80-7215-128-2

ZYKMUND, Václav. *Umenie a gýč*. Bratislava: Nakladateľstvá slovenského fondu výtvarných umění. 1966, 136 s.

THULLEROVÁ, Gabriele. *Jak poznáme umění a kýč?* Praha: Knižní klub. 2007, 128 s. ISBN: 978-80-242-1998-1

GRYGAR, Mojmír. *Terminologický slovník českého strukturalismu*. Brno: Host. 1999, 320 s. ISBN: 80-86055-61-2

SKATĚŘŠČIKOV, V. K. *O estetickém vkusu*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost. 1976, 97 s.

Poznámky k práci:

Oproti původnímu zadání, které jsem uvedla do ISu, jsem pozměnila výběr literatury, a to zejména kvůli problematické definici vybraného pojmu, která i tak zřejmě zcela nekoresponduje s Vámi zadanými požadavky.